

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 4

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 1084 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-aprelda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Organizational Behavior and Leadership.....	12
Ibrokhim Gulomov	
Baliqchilikda klasterlarni tashkil etishning nazariy asoslari.....	20
Olim Murtazayev, Muysinov Olim Bekturmatovich	
Оценка состояния привлечения инвестиций в сферу туризма Узбекистана и механизмы управления	26
Арзиматов Бобирмирзо Зокирджон угли	
Biologik aktivlar buxgalteriya hisobni milliy va xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish masalalari ...	29
Axmadaliyeva Zebo Abduxalimovna	
Aholi yashash joylarida yong'in risklarini bartaraf etish xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari	34
Aziz Zikriyoev	
O'zbekistonda ilmiy darajali kadrlar tayyorlash tizimi boshqaruvining tashkiliy tuzilmasi va vazifalari.....	42
Beknaeva Shaxnoza Vladimirovna	
Mintaqaviy turizmning iqtisodiyot rivojlanishiga ta'siri (O'zbekiston turistik xizmatlar bozori misolida).....	47
D. B. O'roqova	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ko'paytirishning asosiy yo'llari.....	52
Ibrohimov Boburmirrozo Baxtiyor o'g'li, Sayfiddinov Sarvarbek Anvarbek o'g'li	
Sanoat korxonalarining aksiyalar bozoridagi faoliyati tahlili: muammolar va yechimlar	57
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
Qurilishda modernizatsiya va diversifikatsiya qilish asosida yangi ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish	65
Islamov Ozodjon	
Sanoat korxonalari innovatsion salohiyatini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'llari.....	69
J. K. Boymurodov	
Mamlakatda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish yo'nalishlari	74
Kadixodjayeva Nilufar Raxmatullayevna	
BlokchEYn texnologiyalari yordamida raqamli iqtisodiyotni o'zgartirish	79
Karabayev Rustam Zafarovich, Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy mehnat bozorining rivojlanishi	86
Layli Mirzayeva	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda investitsion resurslardan samarali foydalanish mexanizmlari.....	90
Luiza Komilovna Xaydarova	
Umumta'lim muassasalari sonining ekonometrik tahlilini pedagogik metodlar yordamida amalga oshirish....	95
Ravshanova Muhayyo Maxmanazarovna	
O'zbekiston tarixiy shaharlarida turistik faoliyati shakllanishi va ularni boshqarishning nazariy asoslari.....	100
Meliqulov G'ayrat Abdug'afforovich	
Iqtisodiy rivojlanish va ilmiy tadqiqot rivojlanishining havo ifloslanish darajasiga ta'siri	107
Murodullayev Kamoliddin Sherzod o'g'li, Sadibekova Bibisora Djapparovna, Turdiqulov Farrux Ravshanjon o'g'li	
Hududlarni rivojlantirish va "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishning ekologik muammolari.....	112
Maxkamov Saidafzal Saidkamol o'g'li, Yigitaliyeva Dilnavo Mansurjon qizi	
Ekoturizm obyektining tasniflanishi va alohida xususiyatlari	118
Qodirov Azizjon Anvarovich	
Mamlakatimiz oliy ta'lim tizimida sifat menejmentidan foydalanishning konseptual asoslari	123
Saidqulova Firusa Farmonovna	
Bo'lajak iqtisodchilarning kasbiy kompetensiyalari.....	127
Shukurova Marifat Xodjiakbar qizi	
Ta'limning bosqichlari va ularning inson kapitalini shakllantirishdagi ahamiyati	131
To'rayeva Hurriyat To'yqulovna	

Hududlarda to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish dasturini amalga oshirishda marketingni rivojlantirish yo'llari.....	138
Xamidov O. X., Tojiyeva A. F.	
Investitsiyalar marketingining strategik aspektlari.....	145
Xodjamberdiyeva Dilnoza Bahtiyorovna	
Xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion muhit jozibadorligini oshirishga nazariy qarashlar	151
A. Bektemirov, A. A. Abdurahmonov	
Qishloq xo'jaligi raqobatbardoshligini oshirishning ilg'or xorij tajribasi.....	156
Abdulloev Asliddin Junaydullayevich, Ochilov Narzullo Fayzulloyevich	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari.....	161
Yodgorova Xalima To'liqinovna	
Turizm sohasi uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda davlat va xususiy sherikchilikning o'zaro bog'liqligi tahlili.....	167
Raxmatov Adxam Itolmasovich	
Mamlakatimizda turizm tashkilotlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash maqsadida marketing instrumentlari orqali samarali tizim yaratish.....	171
Suyunova Kamilla Baxromovna	
Qishloq xo'jaligida agrokimyo xizmatlar ko'rsatishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari.....	175
Tabayev Azamat Zaripbayevich	
Yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishni faollashtirish muammolari.....	180
Xomitov K. Z., Masharipova S. R.	
Considerations on the Problem of Illegal Migration and Human Trafficking	185
Azamatova Gulmira Bayirbekovna, Otarbayeva Guljan Kobeyevna	
Sustainable Development and Environmental Economics in Uzbekistan: A Focus on Carbon Pricing and Renewable Energy	188
Muhammadiyev Po'latjon Ilhomjon o'g'li, Urganbayeva Dilnoza Toxtasinovna	
The use of Digital Technologies in the Provision Of Utilities to the Population	194
Mamanazarov Oybek Shomurodovich, Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Alijonov Jamshid Alijon o'g'li	
The Current State of the Digital Economy in the Agrarian Sphere: Problems and Solutions	198
Babadjanov Abdirashid Musayevich	
Behavioral Theory of the Firm.....	203
Egamberdieva Oydin Abror qizi	
The Role of Information Technologies in Increasing the Capitalization of Commercial Banks	209
Egamova Makhfurat Esanovna	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан	213
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Совершенствование методологии экспертизы инвестиционных проектов	218
Бекимбетова Гулнора Маратовна	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	225
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Меры по снижению доли теневой экономики в стране.....	230
Махмудова Юлдузхон Бахромжон кизи, Сафаров Гиёсиддин Абдуллаевич ўғли	
Формирование национальной инновационной системы – одна из приоритетных задач повышения конкурентоспособности Республики Узбекистан	234
Н. М. Махмудов, А. А. Алиев, З. А. Мирзоев	
Мониторинг и анализ современного состояния и развития промышленности в Узбекистане.....	239
Назарова Раъно Рустамовна, Исмоилова Малика Дилшодовна	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов.....	245
Раупов Жамшид Рашидович	
Роль применения ключевых показателей эффективности труда на предприятиях.....	251
Рахматуллаева Шахноза Хамидовна	

Влияние цифровой трансформации на инвестиционную привлекательность Узбекистана.....	257
Саиткамоллов Мухаммадхожа Сабирходжа угли, Маркабаева Жансая Айбек кызы	
Организация и координация методической помощи при управлении педагогическими кадрами	263
Хакимова Майя Юрьевна	
Интеграция узбекистана в мировое экономическое содружество путем унификации бухгалтерского учета на основе МСФО	268
Зарипова Саёхат Зафаровна	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari.....	273
Abduqodirova Ozoda Anvarjon qizi	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning joriy tahlili.....	278
Abdusalomov Jaxongir O'ktam o'g'li	
Globallashtirish sharoitida mamlakatimizda sug'urta bozorini raqamlashtirishning ahamiyati	284
Anvarova Z.	
The Role of Parents and Teachers in Promoting a Healthy Lifestyle in Children	288
Axtamov Djamshed Baxromovich	
A Study of the Importance of Green Economy in Uzbekistan Sustainable Economic Development and its Measurement Indicators in Relation to Environment	293
Ataniyazova Maksuda Baltayevna, Tairova Zarnigor Mammad qizi	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi.....	298
Avazov Ilxom Ravshanovich	
Foydani soliqqa tortish obyekti sifatidagi iqtisodiy tarkibi.....	303
Axrorov Zarif Oripovich	
Surxondaryo viloyatida aholining uy-joy bilan ta'minlanganlik darajasini tahlili.....	311
Ibragimov Qobil To'xtamishovich	
Review of Methodological Approaches to Enterprises Financial Condition Analysis.....	316
Ismailova Maxbuba Mirxalilovna	
Innovatsion rivojlanish sharoitida xizmat ko'rsatish sohasini tasniflanishining nazariy va ilmiy asoslari.....	321
Masharipova Manzura Alimbayevna	
Korxonalarda benchmarking strategiyalarini qo'llashning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari.....	327
Narziyeva Dilafuruz Muxtorovna	
Davlat budjetining soliqsiz daromadlari shakllanishini takomillashtirish yo'llari.....	332
O'ktamova Nargiza Narzulla qizi	
Mamlakatimizda sanoat ishlab chiqarishi korxonalarining rivojlanish holati tahlili.....	336
Olimov Maqsudjon Komiljon o'g'li	
Moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobotni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlar talablari asosida tuzish.	341
Pardayeva Zulfizar Alimovna	
Raqamlashtirish sharoitida qo'shma korxonasi faoliyatining tahlili.....	345
Rashidov Jamshid Xamidovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishida oilaviy tadbirkorlikning o'rni.....	350
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Saloxiddinov Zuxriddin Nuriddin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatishning ilmiy asoslari.....	354
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya sohasini rivojlantirish ilmiy asoslari.....	358
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarni joriy etishning huquqiy masalalari	362
Turg'unov Saloxiddin Jamol o'g'li, Mirzayeva Mohidil Vohidovna	
Zamonaviy sharoitlarda korxonalarning moliyaviy baqarorligini yaxshilash masalalari	368
Usmanova Guljahan Ulug'bek qizi	
Franshizalarni jalb qilishda davlat boshqaruvi tizimida marketing tadqiqotlarining ahamiyati	373
Xodjayev Anvar Rasulovich	
Transport Decarbonization Strategy	379
Yarashova Vasila Kamalovna, Muradov Bekzod Xidirnazar ugli	

Temir yo'l transportida ishlab chiqarish faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish	384
Yermatova Dilnoza Axmadjonovna	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	389
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Issiqlik ta'minoti xizmatlarini ko'rsatish samaradorligi va sifatini baholash ko'rsatkichlari tizimi	392
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Issiqlik ta'minoti xizmatlari sifatiga ta'sir etuvchi omillar va ularni baholash	396
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga soliq solishni takomillashtirish.....	401
Abdullayev Zafarjon Alijonovich, Zaydullayev Abduhabib Boliqul o'g'li	
Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqishning ahamiyati.....	406
Abduraimova Maftunaxon Axmatovna	
Bank risklarini boshqarishning xalqaro tajribalari.....	411
Abdurasulov Jaxongir Abduvaliyevich	
Tadbirkorlik subyektlari ijtimoiy ma'sulligini ta'minlash mexanizmining amal qilish darajasi.....	418
Bayisbayev Javlon Nurlanovich	
Qishloq aholisining qishloq xo'jaligida bilim va innovatsiyalarni o'zlashtirishiga ta'sir etuvchi omillarni iqtisodiy baholash (Samarqand viloyati misolida).....	423
Bozorova Lobar Nuralevna	
Направления совершенствования инновационных стратегий в деятельности промышленных предприятий	429
Дониерова Зухрабону Алишер кизи	
Mol-mulk solig'ining korxonalar faoliyatiga ta'siri.....	434
Qudiyarov Kishibay Ramatullayevich	
Banklar reytingini aniqlash va barqarorligini ta'minlashning ustuvor yo'nalishlari.....	440
Maxmudov Omon Tuxtayevich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklarining aktiv va passiv operatsiyalarini innovatsion usullar orqali boshqarishni takomillashtirish	444
Mo'minova Ma'suda Baxtiyarovna	
Auditorlik tekshiruvini dasturiy ta'minot asosida tashkil etish: muammo va yechimlar.....	449
Nazarova Kamola Sattoral qizi	
Ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishning davlat tomonidan tartibga solish konsepsiyasi.....	455
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ahamiyati hamda uni rivojlantirish istiqbollari	462
Nurullayeva Shaxnoza, Saydullayeva Saodat	
Tijorat banklari inson kapitali samaradorligini baholashda KPI ko'rsatkichlaridan foydalanish mexanizmlari.....	469
Turaeva Mastura Kurbanovna	
Сущность и особенности инвестиционно-строительного процесса	473
А. Бектемиров, Б.М.Абдувалиев	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarni boshqarishning dolzarb masalalari.....	480
Saidov Hayotjon Raxmatulloyevich	
Tijorat banklarida kredit operatsiyalari hisobini takomillashtirish.....	484
Sa'dullayeva Asalxon Muzaffarovna	
Ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklarining raqobatbardoshlikni baholash usullari	487
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Teshayev Mirolim Djumayevich	
Tadbirkorlik subyektlarida soliq yukini optimallashtirish mexanizmi.....	492
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	
Davlat sektorida ichki audit tadbirlarini umumiy rejalashtirish	497
Xamidova Z. U.	

Aholi moliyaviy savodxonligini oshirish va uning ahamiyati.....	503
Xudayarova Xurshida Abdunazarovna	
Kambag'allikni qisqartirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	507
Xudoyberdiyev Jamshid Juraboy o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki auditni takomillashtirish.....	513
Shaymatova Nargiza Ashurovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sug'urta xizmatlari.....	518
Shodmonova Odina G'ofur qizi	
Fuqarolar davlat pensiya ta'minoti tizimining amaldagi holati tahlili.....	522
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li	
Aholiga bank xizmatlari ko'rsatishning ijtimoiy ahamiyati.....	527
Eldor Uskanov	
Innovatsion boshqaruvning ilg'or xorijiy tajribalari	532
Yusupova Jamila Karamatdinovna	
Neft-gaz korxonalari moliyaviy-iqtisodiy faoliyati natijalari tahlili ("O'ZBEKNEFTGAZ" AJ misolida)	536
Umurzoqov Jamoliddin Sherbekovich	
Korxonalarda savdo marketing faoliyati samaradorligini baholash.....	543
Sobirov Azizbek Avzbekovich	
Moliyaviy firibgarliklarga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari.....	550
Gadaev Ismat Yadgarovich	
Hududlarda islom iqtisodiyoti tamoyillari asosida amalga oshirilgan investitsion loyihalar: to'siqlar va yechimlar	553
Irgasheva Gulbahor Sodiqovna	
O'zbekistonda investitsiyalardan samarali foydalanish asosida oziq-ovqat sanoati samaradorligini oshirish yo'llari.....	556
Kobilova Nasiba Xurramovna	
Foreign Economic Relations as a Factor of Effective Functioning of the Economy	563
Bakhodurova Sulkhiya Azizkhodjaevna, Li Marina Rudolfova, Mukhtarova Donata Ravshanbekovna, Romashkin Roman Anatolyevich	
Modern Approaches to the Organization and Development of the Consumer Services Market.....	568
Musyeva Shoira Azimovna	
Ishlab chiqarish siklini qisqartirishning iqtisodiy samaradorligi.....	572
Odina Nabiyevena Tuychiyeva, Nazarova Latofat Toirjon qizi	
Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing strategiyasini amalga oshirish.....	577
Rashidova Xadicha Tursunaliyeva	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida bank faoliyatini iqtisodiy-matematik modelashtirish yo'llari	583
Raxmanov Mexridin Sindarovich	
Korporativ boshqaruv amaliyoti bo'yicha hisobot tuzish bo'yicha xorijiy tajriba.....	588
Tashmatov Rustam Xusanovich	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	594
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Iqtisodiyotda turizm o'rnini statistik baholash uslubiyoti.....	597
Zilola Jumanova	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан	604
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Блокчейн-технология и информационная безопасность в цифровой экономике Узбекистана.....	609
Кадиров Алишер Исмаилович	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов	613
Раупов Жамшид Рашидович	
O'zbekistonda zamonaviy kabel va sim mahsulotlari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyatiga nazar.....	619
Rashidova Odina Olimjon qizi	

Современные тенденции развития валютных отношений в Узбекистане	624
Камалов Камоладдин Кахрамонович	
Sug'urta sohasining O'zbekiston iqtisodiyotidagi o'rni	628
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning xorij tajribasi va undan O'zbekistonda foydalanish yo'nalishlari	632
Fayziyeva Aziza Azamat qizi	
Modeling the Stackelberg strategy in a linear model (linear city) Hotteling.....	637
Musayeva Shaira Azimovna, Usmonova Difuza Ilkhomovna	
Mulkning kapitallashuvi darajasini iqtisodiy jihatdan amalga oshirish samaradorligini baholash uslublari.....	646
Norboyev Odil Abrayevich	
Tijorat banklarining kredit portfelini amaliy holati va ekonometrik tahlillari: atb "Aloqabank" misolida.....	651
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeвна	
O'zbekistonda "yashil iqtisodiyot" muhitida kreditlash va moliyalashtirish imkoniyatlari	656
Taxir Urkinbayev	
Budjet tashkilotlarida ichki nazorat tizimini tashkil qilishning xususiyatlari.....	660
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
Chinese Commercial Banks Experience in Asset Diversification	665
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Sanoat taraqqiyotida ishlab chiqarish korxonalarini ustuvor rivojlantirish istiqbollari.....	669
Yadgarov Akram Akbarovich	
Анализ деятельности коммерческих банков Узбекистана по кредитованию физических лиц.....	675
Базарова Нигора Равшановна	
Mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb etishning innovatsion jarayonlarga ta'sirini baholash.....	686
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	691
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li	
Tashqi mehnat migratsiyasi.....	696
O. N. Djurayev	
Raqamli iqtisodiyotda sanoat tarmog'ining davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini baholash	701
Otaboyeva Dildora	
Nobank kredit tashkilotlarining moliyaviy xizmatlari sifatini oshirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi	707
Raimov Xurshid Muxtorovich	
Tijorat banklarida moliyaviy injiniringni qo'llash istiqbollari	713
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
O'zbekiston Respublikasi moliya bozorida tijorat banklari faoliyati: muammo va yechimlar	718
Toymuxamedov Ibroxim Rixsiboevich, Jumaev Islombek Akram o'g'li	
Agrar ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish yo'llari	725
Boltayev Nurali Shiramatovich, Beglayev Uchqun Xurramovich, Abdiyev Izzat Risqiboyevich	
O'zini o'zi band qilgan shaxslardan olinadigan soliqlarni takomillashtirish orqali yashirin iqtisodiyotni jilovlash masalalari	733
Davranov Iskandar Jumayevich	
Iqtisodiy konsentratsiyalarni tartibga solish va nazorat qilishni takomillashtirish.....	740
Luqmanov Sharifxon A'zam o'g'li	
Role of Private and Public Kindergartens in Early Childhood Development.....	746
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi	
"Yashil" enegriya quvvatlarini barpo etish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash asosi sifatida.....	751
Muminova Elnoraxon Abdukarimovna, Umarova Dilnoza Oybek qizi	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda CVP-tahlilni tashkil etishning muammoli jihatlari	756
Qlichev Baxtiyor Pardayevich	
Korxonada likvidlik riskini minimallashtirish orqali uning moliyaviy barqarorligini saqlab qolish	761
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	

Развитие международных торгово-экономических связей Республики Узбекистан	768
Ким Татьяна Валерьевна, Гофуржонova Шахрибону Бахромжон кизи	
Kapital qurilishni boshqarish samaradorligini oshirishning dolzarb masalalari	776
A. Bektemirov, M. U. Sarimsoqov	
O'zbekiston mehnat bozorida yoshlarning ish bilan bandlik darajasini oshirish.....	782
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Bahromov Shahzod Fazliddinovich	
Роль имиджа в улучшении инвестиционной привлекательности высших учебных заведений.....	789
Жанзаков Бекзот, Жонузоков Мирзабек	
Innovatsion kichik tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha xorij tajribasi va uni mamlakat iqtisodiyotida qo'llash imkoniyati.....	797
Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Eshqulova Dilorom Abduravupovna	
Перспективы развития банковского сектора в Узбекистане для иностранных туристов	804
Муминов Шахзод Низомиддинович, Каримова Азиза Махомадризовна	
Innovatsion faoliyat moliyaviy modellari va mexanizmlarini rivojlantirishning konseptual asoslari	808
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Qishloq xo'jaligi tarmoqlarini innovatsion rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribalar va ulardan respublikamizda samarali foydalanish yo'llari	816
Ishniyazov Baxrom Normamatovich	
Turistik xizmatlarining o'ziga xos xususiyatlari va marketing tadqiqotlari.....	821
Berdikulova Iroda Rayimqulovna	
Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi: asosiy muammolar va rivojlanishining ustuvor yo'nalishlari	825
Yeshimbetov Uktamjon Xudaybergenovich	
Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari.....	834
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.	
Kriptovalyuta va blokcheyn tadqiqotlari: tendensiyalar va istiqbollar	837
Berdikulov Jurabek	
Bank risklarni monitoring qilish tizimini takomillashtirish	839
Hamroyev Sherzod Axtamovich	
O'zbekiston hududlariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda ko'p qavatli "yashil" fermer xo'jaliklarini tashkil etishning ahamiyati	845
Turdimuratova Aziza Alisherovna	
Surxondaryo viloyatining mahalliy budjet daromadlarini oshirish yo'llari va uni arima modeli asosida prognozlash.....	848
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Qishloq xo'jaligi tarmog'ining mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni va undagi tarkibiy o'zgarishlarni statistik baholash.....	858
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatish korxonalarining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	865
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
Turizm bozorini rivojlantirishda mehnat bozorining tutgan o'rni va ahamiyati	874
Berdikulova Iroda Rayimqulovna, Berdikulov Jurabek	
Проблемы расчета определения и планирования прибыли предприятий в условиях модернизации экономики	878
Алиева С. С.	
Роль применения информационных технологий "BLOCKCHAIN" в совершенствовании системы бухгалтерского учета Республики Узбекистан.....	883
Холбеков Расул Олимович	
Sanatoriy-sog'lomlashtirish muassasasida ichki audit qanday amalga oshiriladi: usullari	888
Shafkarov Faxriddin Xudayberdievich	
Tashqi savdo operatsiyalarining yagona elektron axborot tizimida umidsiz qarzdorlik masalasi	894
Tashmuxamedov Dilmirod Mirabzalovich	

Принципы формирования отчета о финансовых результатах в национальной и зарубежной практике.....	899
Эргашева Шахло Тургуновна	
Xalqaro raqamli integratsiyaning O'zbekiston an'anaviy banklarning raqobat muhitiga ta'siri.....	909
Abdujabbarov Abdurasul Abdurashid o'g'li	
O'zbekistonda turizm sohasida kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish: muammolar va strategiyalar.....	917
Eshmurodov Rustam Sayfiddin o'g'li	
Yoshlar turizmini rivojlantirishda ommaviy va alternativ turizmning o'rni hamda volontyorlikning xususiyatlari.....	920
Allayor Norboyev Ismoilovich	
Parrandachilik statistikasi ko'rsatkichlar tizimini shakllantirishning nazariy asoslari.....	924
Bobomuratov Imomqul Islamovich	
Iqtisodiyotda kambag'allik darajasini qisqartirishda moliya bozori instrumentlaridan foydalanish imkoniyatlari.....	929
Shaxnoza Qobilova	
Sohibqiron Amir Temur va Adam Smitning soliqlarga bo'lgan qarashlarining xususiyatlari to'g'risidagi fikrlar	934
Alimov Ilxomjon Ikromovich	
O'zbekiston Respublikasida zamonaviy bank xizmatlarinin rivojlantirish istiqbollari (O'ZMILLIYBANK AJ misolida).....	940
Kadirov Laziz	
Milliy barqaror rivojlanish sohasidagi maqsad va vazifalarni amalga oshirishda iqtisodiy indikatorlar tahlili .	943
Xoshimov Sobir Murtazayevich	
The Role of Artificial Intelligence in Digital Transformation	947
Raimjonova Madina Asrarovna	
Tadbirkorlikda innovatsion faoliyatni moliyalashtirish masalalari	951
Otaxanov Sardorbek Maxammadali o'g'li	
Tadbirkorlik faoliyati samarasini oshirishda iqtisodiyotni rivojlantirishning strategik yo'nalishlari	954
I. M. Kamoliddinov, Sodiqov Maqsudjon Abduolimovich	
Tadbirkorlik subyektlarini soliq mexanizmi orqali rivojlantirish masalalari.....	957
Akbarov Akramjon Ibroximjonovich	
Yashil investitsiya samaradorligini oshirish masalalari.....	961
Ibrohimov Muhammadjon Abdullajanovich	
Yengil sanoat korxonalarini rivojlantirish va eksport imkoniyatlarini oshirish yo'llari	964
K. M. Umarkulov	
"Yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishda tadbirkorlik faoliyati va uning hissasini oshirish masalalari	968
G. T. Mamajanova	
Kichik biznes faoliyatini qo'llab-quvvatlashda mahalliy boshqaruv bilan mushtarak jihatlarining o'ziga xos xususiyatlari.....	972
Ubaydullayev Akmal Tulkinboyevich	
Aholini ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning tashkiliy-huquqiy asoslarini takomillashtirish masalalari.....	978
Tursunov Abdulla Qoraboshevich	
Институциональные концепции устойчивого развития в рамках стратегического управления экономикой региона.....	982
Сеитова Лейла Пулатовна	
Hududlarda turistik destinatsiyalarni majmuaviy rivojlantirishda raqobatbardoshlik strategiyasini takomillashtirish istiqbollari	990
Mirzayev Abdullajon Topilovich	
Современное состояние развитие системы железнодорожного транспорта	994
Саримсакова Малохат Хикматуллаевна	
Relevance of Benchmarking in Industrial Enterprises.....	997
Uktamjonova Zulayxo Anvarjon qizi	

Aholini ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning tashkiliy-huquqiy asoslarini takomillashtirish masalalari.....	1002
Tursunov Abdulla Qoraboshevich	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida davlat xususiy sheriklik asosida byudjetdan ajratilayotgan mablag'larning holati tahlili.....	1006
Xalilova Sh. G'	
Направления обеспечения конкурентоспособности во внешнеэкономических связях.....	1009
Ахмедов Икром Акрамович	
O'zbekistonda natijaga yo'naltirilgan budjetlashtirish mexanizmini rivojlantirish.....	1023
Primova Nigora Ikrom qizi	
Kichik biznes korxonalarida B2B bozorini tizimli tashkil etishning uslubiy jihatlari.....	1030
Zakirova Gulnoza Qudratovna	
Current Trends in Agrotourism in Uzbekistan: Demand, Needs, and Motives of Agritourists	1034
Iroda Abdieva Gayrat kizi	
Современное состояние достойного труда специалистов транспорта в условиях цифровизации.....	1039
Абдуллаева Нигора Шамсиддиновна	
Обоснование методов оценки совершенствования конкурентоспособности предприятий легкой промышленности	1043
Тухтасинова Мухайё Мирзасултоновна	
Проблемные аспекты трансформации финансовой отчетности бизнеса юридических лиц	1049
Шин Инесса Олеговна	
Cross-Cultural Management is a Separate Field of Science and Discipline.....	1055
Umarova Zulaykho, Rakhmanova Zilola	
Tadbirkorlik subyektlarida xalqaro sifat standartlarini joriy etish tahlili.....	1058
Oqboyev Alisher Rasuljanovich	
O'zbekiston iqtisodiyotida kichik biznesning o'rni	1062
Jo'rayev Ilhomjon Kamolidinovich	
Iqtisodiy inqiroz davrida kredit xizmatlari bozorini davlat tomonidan tartibga solishning xorijiy modellari....	1066
Kurbonov Rustam Radjabovich	
Raqamli transformatsiya konsepsiyalari va uning ahamiyati.....	1071
Abdurahmonov Abdumalik Abdurashidovich	
O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tashkilotlarini davlat-xususiy sheriklik asosida moliyalashtirishning istiqbollari.....	1078
Xalilova Shoxsanam G'ayrat qizi	

O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA KICHIK BIZNESNING O'RNI

Jo'rayev Ilhomjon Kamolidinovich

I.f.f.d. (PhD), "University of Business and Science"

oliy ta'lim muassasasi "Iqtisodiyot" kafedrası v.b. dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston iqtisodiyotida kichik biznesning o'rni yoritilib, kichik biznes subyektlarining iqtisodiyot tarmoqlaridagi ulushining o'sish sur'ati tahlil qilingan, respublika miqyosida ro'yxatdan o'tgan kichik biznes korxonalarining faoliyat ko'rsatish darajasi o'rganilgan.

Kalit so'zlar: kichik biznes subyektlari, xususiy tadbirkorlik, YAIM, tarmoq, investitsiya.

Abstract: This article highlights the role of small businesses in the economy of Uzbekistan, analyzes the growth rate of the share of small businesses in the economy, the level of activity of small businesses registered in the country.

Key words: small business, private entrepreneurship, GDP, network, investments.

Аннотация: В данной статье освещается роль малого бизнеса в экономике Узбекистана, анализируются темпы роста доли малого бизнеса в экономике, уровень активности малых предприятий, зарегистрированных в стране.

Ключевые слова: малый бизнес, частное предпринимательство, ВВП, сеть, инвестиции.

KIRISH

Mamlakatimiz o'z mustaqilligiga, mustaqil iqtisodiy taraqqiyot yo'liga erishgandan buyon ijtimoiy-iqtisodiy sohalarida tub islohotlarni amalga oshirish, uzoq vaqt davomida iqtisodiyotni o'z hukmi ostida qoldirgan tizim ya'ni sobiq ma'muriy-buyruqbozlik tizimining salbiy oqibatlarini, u sababli yuzaga kelgan tizimli muammolarni hal etish, bu orqali barqaror, samarali va raqobatbardosh iqtisodiyotni shakllantirish va rivojlantirish yo'lidan bormoqda. Chunki ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotga erishmasdan turib oliy maqsadimiz – mamlakatimiz aholisining yuksak turmush farovonligini, avlodlarning baxtli kelajagini ta'minlab bo'lmaydi.

O'tgan yillarda mamlakatimizda islohotlar dasturi davom ettirilib, undan o'rin olgan muhim choralar va tadbirlarning izchil amalga oshirilishi natijasida iqtisodiy va ijtimoiy sohalarida mutanosiblik yanada mustahkamlandi, iqtisodiyotimiz modernizatsiya va diversifikatsiya hisobidan yuqori sur'atlar bilan rivojlandi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Iqtisodiyotni iqtisodiy barkarorligini ta'minlash masalalari xorijiy olimlardan D.Link ^[1], Yu.M.Sulemanova ^[2], E.V.Budumjan ^[5], V.V.Mokeyev va boshqalarning asarlarida tadqiq etilgan.

MDH olimlaridan Ye.V.Makarova, S.N.Bobilev, S.N.Kukushkin, N.A.Lvova ^[3], A.P.Dobrovinskiy ^[4], A.B.Lachixina, A.A.Petrakov va boshqalar iqtisodiy barkarorligini ta'minlashning makroiqtisodiy jihatlarini alohida tadqiq etishgan va ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish asosiy omil sifatida ilmiy yondashganlar.

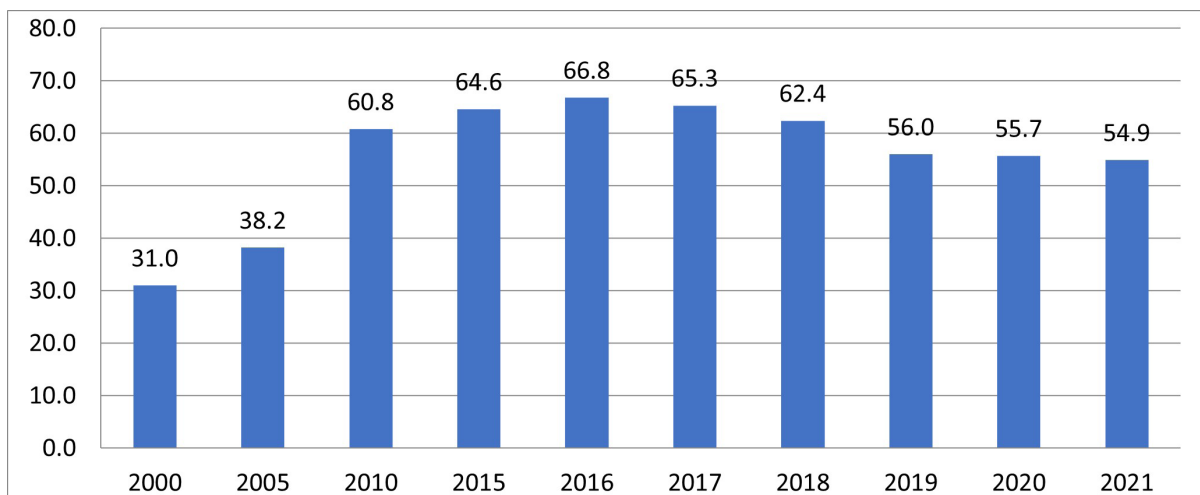
TADQIQOT METODOLOGIYASI

Olib borilgan tadqiqot ishida kuzatish, anketalash, qiyoslash, tizimli tahlil kabi usullardan foydalanish orqali ishtirokchilarning rivojlanish yo'llari ko'rsatib o'tilgan. Korxonalar faoliyatini jadal rivojlantirish ishlab chiqarish salohiyatini boshqarishga bog'liq ravishda tadqiqotda tizimli tahlil, sintez, statistik guruhlash, ekspert baholash, ilmiy-bashoratlash va boshqa usullaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ma'lumki, jahon amaliyotida mamlakatlarning yillar bo'yicha ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi ularda ishlab chiqarilayotgan yalpi ichki mahsulotning o'sish sur'atlari orqali aniqlanadi. Biz kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning YAIMdagi ulushini 2000–2021-yillar oralig'ida ko'rdik. Bu keltirilgan statistik tahlil orqali mamlakatimiz iqtisodiyotida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik milliy iqtisodiyotda nechog'lik ahamiyatga ega ekanini ko'rishimiz mumkin. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning 2000-yildan 2018-yilgacha YAIMdagi ulushi domiy o'sish tendensiyasiga ega bo'lib, 2019-yildan so'ng uning ulushi sezilarli kamaygan, biz bu holatga Covid-2019 pandemiyasini oqibatida kelib chiqqan inqiroz holati bilan izohlaymiz (1-rasm.)

1-rasm: Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi, foizda

Rasmdan ko'rinadiki, mamlakatimiz YAIMda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik ulushining sur'atlari barqaror tarzda bormoqda. Agar o'rtacha o'sish sur'atlari 2000–2010-yillarda 3040 foiz oralig'ida, 2010–2018-yillarda 6066 foiz oralig'ida yuqori ulushni egallagan bo'lsa, ushbu ko'rsatkich keyingi uch yil davomida 5456 foiz oralig'i tashkil etganini ko'rish mumkin. Albatta, bu o'rinda dunyodagi murakkab vaziyat – jahon moliyaviy-iqtisodiy inqiroz va Sovid-2019 pandemiya natijasidagi inqirozli holat ro'y berishi, uning jahondagi barcha mamlakatlar, jumladan, O'zbekiston iqtisodiyotiga ham salbiy ta'sirini e'tibordan chetda qoldirmaslik kerak. Chunki mamlakatimizda chuqur o'ylangan holda ishlab chiqilgan hamda izchil ravishda olib borilayotgan samarali iqtisodiy siyosat global inqirozning iqtisodiyotimizga salbiy ta'sirini ahamiyatli darajada "yumshatib", shunday murakkab sharoitda ham YAIMning va kichik biznesning undagi ulushini yuqori va barqaror o'sish sur'atlarini saqlanib qolishini ta'minladi. Shunga ko'ra, agar jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi ro'y bermaganida O'zbekistondagi o'sish sur'atlari yanada yuksakroq bo'lardi, deyishga yetarli asos bor.

O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning iqtisodiyotning asosiy tarmoqlaridagi ulushini quyida keltirilgan jadval ma'lumotlari orqali baholash mumkin (1-jadval).

1-jadval: O'zbekiston Respublikasida kichik biznes subyektlarining iqtisodiyot tarmoqlaridagi ulushining o'sish sur'ati, foizda

Tarmoqlar	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Sanoat	40,6	45,3	41,2	37,4	25,8	27,9	27,0
Qishloq xo'jaligi	98,0	98,6	98,5	98,3	97,9	96,7	96,7
Qurilish	66,7	66,9	64,8	73,2	75,8	72,5	72,4
Savdo	87,1	89,6	88,4	86,3	83,6	82,3	100
Bandlik	77,9	78,2	78,0	76,3	76,2	74,5	-

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatining kengayishi iqtisodiyot boshqa soha va tarmoqlari ishlab chiqarish hajmidagi salmog'ining oshishi orqali ham namoyon bo'ldi. Xususan, mazkur sohaning sanoat mahsulotlari ishlab chiqarishdagi ulushi 2015-yildagi 40,6 foizdan 2021-yilda 27,0 foizga, qishloq xo'jaligida tegishli ravishda 98,0 foizdan 96,7 foizga, savdoda 87,1 foizdan 100,0 foizga, bandlik hajmida 77,9 foizdan 74,5 foizga, eksport hajmida esa 27,0 foizdan 22,3 foizga qadar o'zgargan.

Statistik ma'lumotlar asosida shunday xulosaga kelish mumkinki, tarmoq yalpi ishlab chiqarish hajmida kichik biznes korxonalarining ulushida tabiiy ravishda tarkib topuvchi chegara mavjud. Ya'ni, agar tarmoq ishlab chiqarishida kichik biznes korxonalari uchun ilgari mavjud bo'lmagan ruxsatni birdaniga ochib yuborilsa, u holda mazkur soha jadallik bilan o'sib boradi. Biroq bu o'sish muayan darajaga borgandan keyin asta sekinlab, mo'tadil holatga yetadi. Ushbu darajada kichik biznes solishtirma salmog'ining tebranishi uchun ma'lum "karidor" paydo bo'ladi. Biroq shunisi e'tiborliki, tarmoqdagi kichik biznes ulushining ushbu koridor ichidagi tebranishi ko'pincha biznes korxonalari soni yoki ularning hajmidagi o'zgarishlar emas, balki tarmoq yalpi mahsulotning "qolgan" qismini tashkil etuvchi yirik korxoanalar ishlab chiqarish hajmidagi o'zgarishlar ta'siri ostida ro'y beradi.

Jajvaldan ko'rinadiki, qishloq xo'jaligi tarmog'ida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ulushi eng yuqori darajani tashkil etmoqda. Buning asosi – qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, nisbatan kichik ko'lamlarda tashkil etishning maqsadga muvofiqligini hisoblanadi.

Qurilish sohasida ham kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ulushi 6675 foiz atrofida bo'lishini kegingi o'n yilliklarda kichik sanoat obyektlari va fuqarolar uchun uyjoy kengayib borishi orqali izohlash mumkin. Shu o'rinda muhim ahamiyat kasb etuvchi tarmoq – sanoatda kisik biznes va xususiy tadbirkorlikning ulushi 2016-yilga qadar barqaror va izchil ravishda o'sib kelib, 45,3 foizgacha yetgan. Biroq, 2017-yildan boshlab bu ko'rsatkich keskin pasayish kuzatilib, 2021-yilda 27,0 foizni tashkil etdi.

Mazkur tahlilni amalga oshirishda zarur ko'rsatkichlardan biri sifatida mamlakatimizda ro'yxatdan o'tgan korxonalarning faoliyat ko'rsatish darajasini ko'rib chiqish maqsadga muvofiq (2-jadval).

Odatda barcha ro'yxatdan o'tgan korxonalar to'liq faoliyat yuritmaydi. Ayniqsa, kichik biznes korxonalarining ma'lum muddatda katta qismining o'z faoliyatini tugatishi borasida turli sababla va omillar mavjud. Biroq bu jarayondagi obyektiv va subyektiv omillarning aniqlanishi va tegishli chora-tadbirlarning ko'rilishi ushbu ko'rsatkichga ta'sir ko'rsatish imkonini beradi. Jadvaldan ko'rinadiki, tahlil davrida ro'yxatdan o'tgan kichik biznes korxonalari soni o'sib bormoqda. Agar mazkur o'sishni tahlil davri boshiga nisbatan davr oxirida 266,82 mingtani tashkil etgan bo'lsa (o'rtacha har yillik o'sish 33,4 mingta, yillar bo'yicha bu jarayon notekkis borgan. Buni mazkur ko'rsatkichning oldingi yildagiga nisbatan foizdagi ifodasi orqali kuzatish mumkin: 2015-yilda 103,5 %, 2016-yilda 102,2 %, 2017-yilda 99,8 %, 2018 yilda 107,5 %, 2019-yilda 114,0%, 2020-yilda 128,1%, 2021-yilda 123,5%, 2022-yilda 111,9%.

2-jadval: Respublika miqyosida ro'yxatdan o'tgan kichik biznes korxonalarining faoliyat ko'rsatish darajasi (fermer va dehqon xo'jaliklarisiz)

Ko'rsatkichlar	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Ro'yxatga olingan korxonalar	221140	225998	225560	242379	276237	353921	436981	488936
Faoliyat yuritayotgan	196014	207104	210594	229666	262930	334767	411203	462834
Faoliyat yuritmayotgan	25126	18894	14966	12713	13307	19154	25778	26102
Faollik darajasi (foizda)	88,6	91,6	93,4	94,8	95,2	94,6	94,1	94,7

E'tiborli jihati, bu tahlil davrida faoliyat ko'rsatayotgan korxonalarning jami ro'yxatdan o'tgan korxonalar sonidagi ulushining sezilarli ravishda oshib borayotganligi hisoblanadi. Bu borada ro'yxatdan o'tgan va faoliyat ko'rsatayotgan korxonalar sonini yillar kesimidagi ulushi 2015–2019-yillarda barqarorligi ta'minlangan, 2019-yildan so'ng o'rtacha 94,0 foiz korxonalar faolligi ta'minlangan. Bu shuni anglatadiki, bir tomondan yangi ro'yxatdan o'tgan korxonalarning tobora salmoqli qismi faoliyat ko'rsatishi ta'minlanayotgan bo'lsa, boshqa tomondan, ilgari ro'yxatdan o'tgan, biroq faoliyat yuritmayotgan korxonalarning katta qismi faoliyat ko'rsata boshlagan. Statistik ma'lumotlarga asoslanib 2015 yilda faoliyat ko'rsatmayotgan korxonalar soni 25,1 mingtani umumiy ro'yxatdan o'tgan korxonalarning 11,4 foizini tashkil etgan bo'lsa, 2022-yilga kelib bu ko'rsatkich 5,3 foizga kamayib 26,1 mingtani tashkil etib umumiy korxonalar soniga nisbatan kamaygan. Xulosa qiladigan bo'lsak tashkil etilayotgan korxonalarning salmoqli qismi o'z faoliyatini ta'minlamoqda.

Statistik ma'lumotlardan ko'rinadiki 2019-yil o'gan yilga nisbatan 2,1 marta ko'p investitsiya jalb qilinib, bu ko'rsatkich 2020-yilga kelib o'tgan yilga nisbatan 1,1 marta ko'paygan, bu kutilgan natijadan past ko'rsatkich bo'lib Sovid–2019 ta'si natijasi deb izohlash mumkin.

Respublika hududlari bo'yicha ushbu ko'rsatkich dinamikasi bir xil darajada emas. Jumladan 2020-yilda barcha investitsiyalarning 26,4 foizi Toshkent shahri, 8,2 foizi Toshkent viloyatidagi kichik biznes subyektlariga to'g'ri kelgan, ya'ni jalb qilingan investitsiyalarning 34,6 foizi respublikaning markaziga to'g'ri keladi. Shu o'rinda to'xtalib o'tish kerakki, 2015–2019-yillar davomida ushbu markaziy hududlarning jami investitsiyalardagi ulushi 50 foiz atrofida bo'lgan. 2020 yilda investitsiyalarning jalb qilinishi bo'yicha yuqori salmog'i Jizzax 9041,7 mlrd. so'mni (11,7 foiz), Namangan 6555,4 mlrd. so'mni (8,5 foiz), Samarqand 7272,9 mlrd. so'mni (9,4 foiz) viloyatlarida amalga oshirilgan bo'lsa, eng kam ulushni Xorazm Qashqadaryo viloyatlari 4102,6 mlrd. so'm (jami

investitsiyalarning 5,3 foizi) hamda Qoraqalpog'iston Respublikasi 1497,2 mlrd. so'm (1,9) amalga oshirgan. Tahlil qilinayotgan davrda eng yuqori o'sishi Toshkent shaxri (deyarli 50 marta), Jizzax 32,7 marta) hamda Navoiy viloyati (21,9 marta) viloyatlariga to'g'ri kelgan.

2021-yilda Yevropa va Markaziy Osiyo mintaqasi davlatlari orasida O'zbekiston o'z iqtisodiyotini ijobiy iqtisodiy o'sishini davomli ta'minlashga erishgan o'nlab mamlakatlardan biri bo'ldi. O'zbekiston iqtisodiyoti pandimiyadan oldingi davrda o'rtacha yillik iqtisodiy o'sishni ko'rsatdi. Jahon inqirozi davri bo'lishiga qaramay, iqtisodiyotimizning elastik tuzilishi ma'lum darajada o'sish sur'atlarini saqlab qolish imkonini berdi. Birinchi navbatda qishloq xo'jaligi pandimiya sharoitida jahon iqtisodiyotida yuzaga kelgan xatarlarga kamroq ta'sir ko'rsatdi. O'zbekiston iqtisodiyotining lakamativi bo'lgan sanoatning qazib chiqarish tarmog'i va qayta ishlash sanoati bilan birgalikda pandimiya davrida iqtisodiy o'sishni barqarorligiga ta'sir ko'rsatdi. Ikkinchi muhim ishonchli dalil bu eksportning tuzilishi, ohirgi o'n yilga kelib metal eksporti, birinchi o'rinda, oltin va kumush sezilarli o'sdi. Metalning narxi inqiroz davrida oshib bormoqda. Sovid-19 inqirozining jiddiy ta'siriga qaramasdan, inqirozdan oldingi yo'lga qo'yilgan liberal islohotlar 2020 va 2021-yillarda o'sishni qo'llab quvvatladi.

Biznesni kriditlash bilan bog'liq vaziyat tadbirkorlar uchun keskinligicha qolmoqda. Kredit stavkalarining yuqoriligi va ko'plab kreditlarning qisqa muddatga, tadbirkorlarga qulay bo'lmagan shartlar bilan beriladi. Shuningdek, xorijiy valyutadagi kreditlar valyuta kursining doimiy tarzda o'sishi hisobiga tadbirkor uchun xarajatlari oshishiga olib kelmoqda. bozor holati va iqtisodiy jarayonlardan kelib chiqqan holda, tadbirkorlar uchun uzoq muddatli va imtiyozli foiz stavkalarida kreditlash tizimini yaratish kerak. Pandemiya kichik biznes va aynan uning xizmat ko'rsatish tarmog'iga juda katta salbiy ta'siriri tufayli 2020-yilda berilgan imyozlarni joriy yillarda ham davom ettirish kerak.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining rivojlanishining xalqaro tajribalari shuni ko'rsatdiki, kichik biznes, birinchi navbatda ma'muriy nazoratga emas, balki moliyaviy va iqtisodiy qo'llab-quvvatlashga muhtoj.

Shunday ekan, kichik biznes uchun davlat kafolatlari muhim ahamiyat kasb etadi. Davlat kafolatlari o'zida tadbirkorlik faoliyati subyektlarining huquqlarini himoya qilishga qaratilgan xatti-harakatlarni tizimli ravishda amalga oshirishlari, shuningdek, investor hisoblangan va yuridik shaxslar ro'yxatidan o'tishidan qat'i nazar investitsiyalarni himoya qilishga qaratilgan chora-tadbirlar tizimini yaratishi kerak. Ushbu tizimning samarali ishlashi o'z navbatida mintaqa hududida investitsion faoliyat olib borayotgan barcha investorlarga taqdim kilinadi.

Kichik biznesni va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish borasida to'plangan ilg'or xorijiy va respublikamizda to'plangan tajribalarni umumlashtirgan holda kelgusida mazkur sektorni yanada rivojlantirish borasida quyidagi taklif va tavsiyalarni berish mumkin:

- kichik biznes subyektlarini qo'llab-quvvatlashning tashkiliy, axborot, huquqiy, kadrlar va moliyaviy ta'minlash borasidagi institutsional asoslarini yanada takomillashtirish;
- sohada davlat va jamoat tashkilotlari, xususiy sektorning o'zaro hamkorlikdagi faoliyatini rivojlantirish;
- yirik va kichik biznesning o'zaro samarali hamkorlik sohasi sifatidagi sanoat hududlarini tashkil etish va ular faoliyati samaradorligini oshirish;
- soliqqa tortishning faoliyat sohasini (asosiy e'tibor ilmtalab va ekologik texnologiyalarga qaratilgan), tadbirkorlarning ijtimoiy maqomini(muayyan imtiyozlar yoshlarga, ayollarga, nogironlar, pensionerlarga) va mintaqalarni rivojlantirish (qoloq mintaqalar uchun imtiyozlar)ni hisobga olgan tarzda tabaqalashtirish.

Adabiyotlar:

1. Link, David F., et al. "Management techniques for non-traditional network and information system topologies". U.S. Patent No. 9,537,731. 3 Jan. 2017
2. Yu.M. Sulejmanova, Management of Economic Stability of an Enterprise in the Process of its Innovative Development, Journal of Creative Economy. (2013) 89–95.
3. Львова Н.А. Финансовая стабильность предприятий: методология фундаментальных и прикладных исследований. / Дис. ... доктора экон. наук. – Санкт-Петербург, 2016
4. Добровинский А.П. Антикризисное управление организацией: учебное пособие; Национальный исследовательский Томский политехнический университет. – Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2013
5. E.V. Budumjan, Development of innovative and investment processes as objective need of modernization of industrial manufacture, Scientific works of Free economic society of Russia. (2011) 75–80.
6. E.Sh. Narzullayev. Pandemiyaning ijtimoiy tadbirkorlik sohasini mamlakatimizda rivojlanishiga ta'siri. Globallashuv sharoitida tadbirkorlik va kichik biznesni rivojlantirishning dolzarb masalalari. II tom. NamMTI 5-16 aprel 2022-y. 22-25-b.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.